

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІМПОРТУ АКТИВІВ

Імпортна діяльність підприємства супроводжується значною кількістю документів, що забезпечують законність, точність та прозорість зовнішньоекономічних операцій. Первинні документи є основою для обліку імпорту активів, контролю розрахунків і митного оформлення. Вони підтверджують здійснення господарських операцій і мають важливе значення для бухгалтерського обліку та звітності. До складу цих документів входять кілька основних груп, кожна з яких виконує специфічні функції в процесі організації, оформлення та обліку імпортних операцій.

Першу групу становлять **дозвільні документи**, до яких належать ліцензії, сертифікати та свідоцтва, що підтверджують право суб'єкта господарювання на здійснення зовнішньоекономічних операцій і відповідність імпортованих товарів встановленим стандартам. Друга група – **договірні документи**, серед яких угоди, договори та контракти, що регламентує правові взаємовідносини між сторонами, визначаючи умови поставок, обсяги, ціни та терміни виконання зобов'язань.

До **страхових документів** належать страхові поліси, які забезпечують фінансовий захист учасників імпортних операцій від можливих ризиків, пов'язаних із транспортуванням чи зберіганням товарів. **Супровідні документи** (накладні, товарно-транспортні накладні, залізничні та авіаційні накладні, коносаменти, пакувальні листи) забезпечують ідентифікацію вантажу та підтверджують факт його переміщення.

Особливе місце посідають **митні документи**, серед яких довідки про сплату митних платежів і митні декларації, що є підставою для офіційного оформлення імпортних операцій у митних органах. У складі **розрахунково-платіжних документів** виокремлюють рахунки-фактури, інвойси, платіжні інструкції, чеки, акредитиви, векселі, які підтверджують факт проведення розрахунків між сторонами. Завершує систему **претензійна документація**, що включає претензії та судові позови, які оформлюються у разі виникнення спірних або проблемних ситуацій під час виконання імпортних контрактів.

Слід окремо підкреслити, що формування первинних документів, які використовуються під час проведення імпортних операцій, має здійснюватися з суворим дотриманням вимог чинного законодавства, оскільки неправильне оформлення таких документів може призвести до труднощів як під час митного оформлення товарів та розрахунків із іноземними контрагентами, так і при врегулюванні правовідносин із ними.

На етапі систематизації інформації саме первинні документи є основним джерелом відображення імпортних операцій у синтетичному та аналітичному обліку, а також при складанні фінансової звітності підприємства.

Ключовим елементом обліку імпортних операцій є розрахунки з іноземними контрагентами, які ведуться у валюті країни постачальника. Відображення таких розрахунків передбачає, що окремі об'єкти обліку (грошові кошти та розрахунки) повинні фіксуватися одночасно в іноземній валюті та у національній грошовій одиниці. Це зумовлено тим, що інформація у фінансовій звітності подається у гривні, а активні коливання валютного курсу призводять до систематичного виникнення так званих курсових різниць, які необхідно коректно відображати в обліку.

Вітчизняне законодавство регламентує порядок обліку розрахунків в іноземній валюті НП(С)БО21 «Вплив змін валютних курсів», що встановлює методологічні засади формування інформації про операції в іноземних валютах та їх відображення у грошовій одиниці України [1]. Зокрема, стандарт визначає: «курсова різниця – різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах» [1]. Також, стандартом визначено розмежування статей балансу на монетарні та немонетарні статті. Відповідно за монетарними стаття необхідним є перерахунок курсових різниць на дату операції та дату балансу.

В бухгалтерському обліку відображення курсових різниць є невід'ємною складовою обліку операцій в іноземній валюті та безпосередньо впливає на формування фінансових результатів підприємства. Зміни валютного курсу гривні призводять до виникнення курсових різниць, які відображаються як доходи або витрати, залежно від напрямку динаміки валютного курсу.

Курсові різниці, що виникають у зв'язку з імпортними та експортними операціями, віднесеними до операційної діяльності підприємства, включаються до складу доходів або витрат операційної діяльності. Вони коректно відображаються на субрахунках: 714 «Дохід від операційної курсової різниці» у випадку позитивних курсових різниць та 945 «Втрати від операційної курсової різниці» у разі негативних коливань валютного курсу. Далі, результати цих облікових операцій узагальнюються на рахунку 79 «Фінансові результати», що дозволяє визначити вплив валютних коливань на фінансовий стан підприємства в цілому.

Окрім операційних, існують неопераційні курсові різниці, які виникають унаслідок валютних коливань за операціями, що не пов'язані безпосередньо з основною діяльністю підприємства, наприклад, при інвестиційних операціях, кредитних зобов'язаннях у валюті або інших фінансових операціях. Такі курсові різниці відображаються на субрахунках 744 «Доходи від неопераційної курсової різниці» або 974 «Втрати від неопераційної курсової різниці» та також узагальнюються на рахунку 79 «Фінансові результати», що забезпечує повний облік впливу валютних коливань на фінансовий результат підприємства.

Такий підхід забезпечує коректне і своєчасне відображення курсових різниць, що є необхідною умовою для об'єктивного визначення прибутку або збитку підприємства. Він також дає змогу контролювати фінансові

ризика, пов'язані зі зміною валютних курсів, та формувати достовірну інформацію для управлінських рішень, фінансового аналізу та складання звітності відповідно до чинного законодавства України.

Надходження товарів за імпортними контрактами може здійснюватися як на умовах попередньої оплати, так і на умовах відстрочки платежу. Відображення цих операцій у бухгалтерському обліку відрізняється залежно від умов розрахунку. Так, кредиторська заборгованість перед іноземним постачальником за отримані товари визнається монетарною статтею, що зумовлює необхідність визначення та відображення курсових різниць як на дату здійснення платежу, так і на дату балансу.

У той же час, дебіторська заборгованість за виданим постачальнику авансом розглядається як немонетарна стаття, оскільки курсові різниці за нею не визнаються. Вартість попередньої оплати включається до первісної вартості придбаних активів за курсом на дату здійснення авансу. Такий підхід забезпечує коректне формування облікової інформації, гарантує достовірність фінансової звітності та дозволяє враховувати вплив валютних коливань на фінансовий результат підприємства у випадку оплати на умовах кредиту.

Варто також відзначити, що відповідно до п. 6 НП(с)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» «сума авансу (попередньої оплати) в іноземній валюті, надана іншим особам у рахунок платежів для придбання немонетарних активів (запасів, основних засобів, нематеріальних активів тощо) і отримання робіт і послуг, при включенні до вартості цих активів (робіт, послуг) перераховується у валюту звітності із застосуванням валютного курсу на початок дня дати сплати авансу. У разі здійснення авансових платежів в іноземній валюті постачальникові частинами та одержання частинами від постачальника немонетарних активів (робіт, послуг) вартість одержаних активів (робіт, послуг) визнається за сумою авансових платежів із застосуванням валютних курсів, виходячи з послідовності здійснення авансових платежів» [1].

Особливої уваги під час здійснення операцій щодо імпорту товарів заслуговує питання формування первісної вартості таких товарів. Перелік складових, що мають бути включені до первісної вартості запасів, передбачений п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси».

- вартість, сплачена іноземному постачальнику за товари, перерахована у гривні за офіційним курсом НБУ, або на дату здійснення попередньої оплати, або на дату оформлення ввізної вантажної митної декларації у випадках оплати після отримання;

- вартість транспортування товарів до кордону, якщо такі витрати несе підприємство-імпортер, і вартість транспортування товарів в межах України;

- витрати на страхування товарів під час транспортування, якщо такі витрати несе підприємство-імпортер;

- витрати на сплату мита та акцизного податку за його наявності за даним товаром;

- витрати на оплату послуг митних брокерів щодо митного оформлення товарів [2].

Отже, облікове забезпечення імпорту активів є складною системою, що поєднує правові, фінансові та інформаційні аспекти зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Ефективність обліку імпортних операцій залежить від правильності оформлення первинних документів, які підтверджують законність, обсяг і зміст господарських операцій. Важливе значення має також дотримання вимог НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», яке забезпечує достовірне відображення курсових різниць у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Коректне визначення первісної вартості імпортованих активів із урахуванням транспортних, страхових та митних витрат гарантує точність оцінки запасів і фінансових результатів. Таким чином, належна організація обліку імпорту активів сприяє підвищенню прозорості зовнішньоекономічних операцій, мінімізації валютних ризиків і забезпечує формування об'єктивної інформації для управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" : Наказ М-ва фінансів України від 10.08.2000 № 193 : станом на 5 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>.

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" : Наказ М-ва фінансів України від 20.10.1999 № 246 : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.